

OBJECTIU PAU

2025-2026

PREPARA'T PER A LA PROVA D'ACCÉS A LA UNIVERSITAT

BATXILLERAT CATALUNYA

HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

ISBN 9788410964297
9 788410 964297
020643

Accedeix als sabers de la matèria a

PREPARA'T AMB TutorIA PAU

VICENS VIVES-EJEMPLAR DE MUESTRA-PROHIBIDA SU COMERCIALIZACIÓN

BATXILLERAT

CATALUNYA

VICENS VIVES

OBJECTIU PAU

HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

ÍNDEX

_EINES PER A LA PROVA D'ACCÉSA LA UNIVERSITAT D'HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA	_2
---	-----------

BLOC 1 FILOSOFIA ANTIGA

1_ Plató	_14
----------	-----

BLOC 2 FILOSOFIA MODERNA

2_ Descartes	_28
3_ Hume	_42
4_ Kant	_56

BLOC 3 FILOSOFIA CONTEMPORÀNIA

5_ Mill	_70
6_ Nietzsche	_84
7_ Nussbaum	_98

_MODELS DE PROVA D'ACCÉS A LA UNIVERSITAT	_111
--	-------------

OBJECTIU PAU

El quadern d'*Història de la filosofia PAU* és una eina indispensable per garantir l'èxit als estudiants de 2n de batxillerat que afronten la prova d'accés a la universitat.

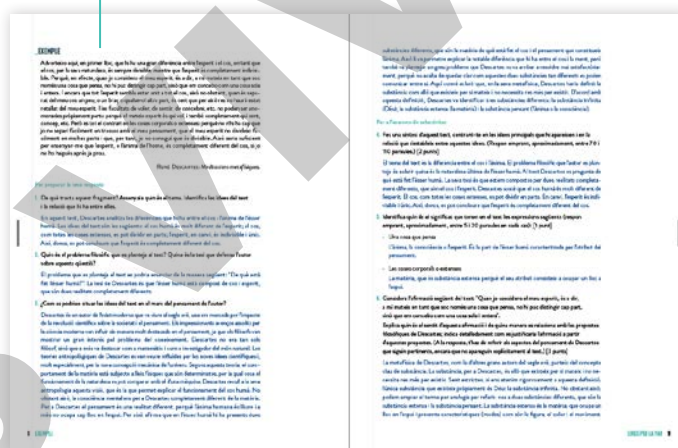
Els seus continguts responen als sabers bàsics, les competències clau i els criteris d'avaluació concretats al currículum. Les activitats, tant les resoltes com les que es proposen, s'ajusten a la tipologia oficial de la PAU i faciliten l'adquisició de les competències específiques necessàries per superar la prova.

EINES PER A LA PAU

Consells i exercicis resueltos basats en els models PAU i els seus criteris de correcció.

Model d'exercicis resueltos.

Pautes i consells per a preparar les respostes de l'exercici de la PAU.

ESTRUCTURA DELS CONTINGUTS

El quadern s'organitza en blocs de continguts, estructurats segons els sabers del currículum d'Història de la filosofia.

ÍNDEX	
EINES PER PREPARAR LA PAU	3
BLOC 1. FILOSOFIA ANTIGA	
1. Plató	11
BLOC 2. FILOSOFIA MODERNA	
2. Descartes	30
3. Hume	46
4. Kant	58
BLOC 3. FILOSOFIA CONTEMPORÀNIA	
5. Mill	72
6. Nietzsche	84
7. Nussbaum	96
MODELS DE PROVA D'ACCÉS A LA UNIVERSITAT	

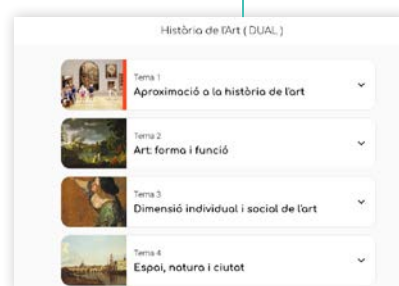
Relació amb els sabers.

Unitats didàctiques

BLOC 1. FILOSOFIA ANTIGA	
1. Plató	11
BLOC 2. FILOSOFIA MODERNA	
2. Descartes	30
3. Hume	46
4. Kant	58
BLOC 3. FILOSOFIA CONTEMPORÀNIA	
5. Mill	72
6. Nietzsche	84
7. Nussbaum	96

Models d'examen

Sabers per a contextualitzar les activitats a Edubook.

UNITATS DIDÀCTIQUES

Exercicis pràctics dissenyats sobre la base de la **tipologia d'activitats** de la prova d'accés a la universitat.

- Treball amb els textos.
- Anàlisi d'una situació.
- Justificació raonada d'un punt de vista.

Pautes i pistes per a preparar les respostes.

Activitats seguint el model de l'exercici de la PAU.

MODEL DE PROVA D'ACCÉS A LA UNIVERSITAT

Model basat en l'estructura i els continguts de la Prova d'Accés a la Universitat oficial.

Instruccions per a la resolució de l'examen.

Activitats en base al model PAU.

PRACTICA LA PAU

L'examen d'Història de la Filosofia a Catalunya està estructurat en tres exercicis:

1. A l'exercici 1 has de triar una de dues opcions (A o B) i hauràs de respondre tres preguntes sobre el text escollit.
2. L'exercici 2 té una única opció i hauràs d'analitzar i respondre a unes preguntes sobre una situació.
3. A l'exercici 3 has de triar entre dues opcions (A o B), independentment de l'opció que hagi triat a l'exercici 1.

L'objectiu d'aquest model és valorar la **capacitat de l'alumnat** per a:

- Sintetitzar i comprendre els conceptes i les idees d'un text filosòfic (exercici 1).
- Analitzar una situació o respondre a un problema a partir de les idees d'un o més autors (exercici 2).
- Justificar raonadament un punt de vista sobre una posició filosòfica (exercici 3).

EduNotes per a la resolució de les activitats que requereixen d'un desenvolupament més extens.

Accedeix als sabers de la matèria a **EduBook**

PREPARA'T AMB TutorIA

EL TREBALL AMB ELS TEXTOS

El **primer exercici** que trobaràs a l'examen d'Història de la Filosofia consta de **tres preguntes**:

En primer lloc hauràs de **fer una síntesi del text** identificant **les idees** que conté i **la relació** que hi ha entre elles.

En segon lloc et demanaran que identifiquis **el significat que tenen al text dues paraules o expressions** concretes.

La tercera pregunta sortirà d'**una afirmació** extreta del text que hauràs d'**explicar** tot aclarint **com es relaciona amb les propostes generals** que caracteritzen la filosofia de l'autor.

Com fer una síntesi d'un text

El primer pas per poder entendre un text consisteix a **llegir-lo amb atenció**. Per fer-ho, tingues en compte que els conceptes filosòfics de vegades tenen un significat diferent de l'habitual, que hem d'interpretar correctament per comprendre el sentit del que estem llegint.

Un cop llegit amb atenció, hem de saber com identificar-ne les idees i també com poder relacionar-les.

a. Com identificar les idees d'un text.

- Després d'haver fet una primera lectura comprensiva del text, podem començar la tasca d'identificar-ne les idees. Però no totes les idees d'un text són igualment importants.

Les més rellevants i remarcables són les **idees principals**, les quals al seu torn poden incloure **idees secundàries** de menys importància. Una bona manera d'identificar les idees centrals d'un text és tornar-lo a llegir **subratllant**-ne les frases que continguin la informació més destacada. A l'hora de fer aquest primer subratllat, n'has de **destacar el més important per distingir-ho de les idees secundàries**.

Les idees secundàries estan associades a les idees principals, ja que són comentaris, explicacions o argumentacions que les completen.

Per distingir-les, subratlla-les en un altre color o emprant un tipus de notació diferent.

b. Com relacionar les idees d'un text.

- Un cop identificades les idees, cal connectar-les establint la **relació** que hi ha entre elles. Una manera de fer-ho consisteix a cercar els termes que se solen emprar per relacionar les idees. Tracta de localitzar expressions com ara *i, o, però, per tant, en conclusió...*

Finalment, convé elaborar un esquema en què apareguin tant les idees del text com la relació que hi ha entre elles. Si et resulta útil, també pots fer servir l'esquema per redactar un resum breu que reflecteixi clarament i breument el que diu el text.

Com aclarir el significat dels conceptes i les expressions filosòfiques

Definir amb precisió i claredat els conceptes o les expressions de caràcter filosòfic és fonamental per poder desenvolupar un aprenentatge comprensiu en aquesta matèria. A l'hora de definir un concepte filosòfic convé tenir en compte les recomanacions següents:

- Comença per investigar l'etimologia del terme. L'origen de les paraules ens pot donar moltes orientacions sobre el seu significat. Molts termes filosòfics procedeixen de paraules comunes que han adoptat un sentit específic, que cal precisar i recalcar. Altres són traduccions de paraules que tenen un significat diferent en la llengua de la qual procedeixen, i que convé revisar. Per dur a terme aquesta cerca pots consultar diccionaris etimològics i filosòfics, que solen parlar una atenció especial a les qüestions filològiques.
- Fes atenció al context en què apareix el terme. Els conceptes filosòfics no sempre signifiquen el mateix. Sovint el sentit de les paraules depèn de l'ús que en fa l'autor. Un mateix concepte pot tenir connotacions molt diferents segons el filòsof que les fa servir. Fins i tot si es tracta d'un mateix autor, el significat pot dependre de l'etapa del seu pensament en què l'utilitza o del text concret en què l'empra. Per això resulta molt important que et fixis en qui fa servir aquesta paraula, en quin text i dins de quina situació.
- Sovint resulta útil contrastar el terme amb altres conceptes que permeten delimitar-ne el significat de manera més precisa. Molts conceptes filosòfics s'elaboren per perfilar amb matisos molt subtils algun aspecte de la realitat. Comparar aquest terme amb altres termes relacionats però diferents ens pot ajudar a explicar els detalls que volem definir.
- Finalment, convé que intentis formular una definició clara i rigorosa del concepte o de l'expressió que t'hagin indicat. Recorda que has de ser breu i t'has d'ajustar al nombre de paraules que t'indiquen sense excedir-te.

Com relacionar una afirmació del text amb el pensament l'autor

Per poder respondre adequadament a aquesta qüestió és important que comencis fent un breu repàs dels plantejaments més importants de l'autor. Aquí pot ser molt útil elaborar un petit esquema amb els conceptes clau que identifiquen la postura d'aquest pensador en les diferents branques de la seva filosofia (metafísica, gnoseologia, teologia, antropologia, ètica, política...).

Subratlla els elements d'aquest esquema que estiguin vinculats amb l'afirmació concreta que apareix al text, perquè quedi clara la connexió que tenen amb el tema. Tingues en compte que alguns conceptes, idees o afirmacions poden ser fonamentals per a l'autor i potser serveixin d'element central sobre el qual s'articula tota la seva obra. Si els termes assenyalats al text són d'aquest tipus, convé que ho indiquis aclarint quin és el paper que tenen en la filosofia de l'autor. Quan tinguis clara la importància de l'afirmació i els seus vincles amb el pensament de l'autor, ordena tots els elements i desenvolupa per escrit aquesta relació per respondre la pregunta.

EXEMPLE

Adverteixo aquí, en primer lloc, que hi ha una gran diferència entre l'esperit i el cos, en tant que el cos, per la seva naturalesa, és sempre divisible, mentre que l'esperit és completament indivisible. Perquè, en efecte, quan jo considero el meu esperit, és a dir, a mi mateix en tant que soc només una cosa que pensa, no hi puc distingir cap part, sinó que em concebo com una cosa sola i entera. I encara que tot l'esperit sembla estar unit a tot el cos, això no obstant, quan és separat del meu cos un peu, o un braç o qualsevol altra part, és cert que per això res no haurà estat retallat del meu esperit. I les facultats de voler, de sentir, de concebre, etc. no poden ser anomenades pròpiament parts: perquè el mateix esperit és qui vol, i també completament qui sent, concep, etc. Però és tot el contrari en les coses corporals o extenses: perquè no n'hi ha cap que jo no separi fàcilment en trossos amb el meu pensament, que el meu esperit no divideixi fàcilment en moltes parts i que, per tant, jo no conegui que és divisible. Això seria suficient per ensenyar-me que l'esperit, o l'ànima de l'home, és completament diferent del cos, si jo no ho hagués après ja prou.

RENÉ DESCARTES: *Meditacions metafísiques*.

Per preparar la teva resposta

1. De què tracta aquest fragment? Assenyala quin és el tema. Identifica les idees del text i la relació que hi ha entre elles.

En aquest text, Descartes analitza les diferències que hi ha entre el cos i l'ànima de l'ésser humà. Les idees del text són les següents: el cos humà és molt diferent de l'esperit; el cos, com totes les coses extenses, es pot dividir en parts; l'esperit, en canvi, és indivisible i únic. Així, doncs, es pot concloure que l'esperit és completament diferent del cos.

2. Quin és el problema filosòfic que es planteja al text? Quina és la tesi que defensa l'autor sobre aquesta qüestió?

El problema que es planteja al text es podria enunciar de la manera següent: "De què està fet l'ésser humà?". La tesi de Descartes és que l'ésser humà està compost de cos i esperit, que són dues realitats completament diferents.

3. Com es podrien situar les idees del text en el marc del pensament de l'autor?

Descartes és un autor de l'edat moderna que va viure al segle XVII, una era marcada per l'impacte de la revolució científica sobre la societat i el pensament. Els impressionants avenços assolits per la ciència moderna van influir de manera molt destacada en el pensament, ja que els filòsofs van mostrar un gran interès pel problema del coneixement. Descartes no era tan sols filòsof, sinó que a més va destacar com a matemàtic i com a investigador del món natural. Les teories antropològiques de Descartes es van veure influïdes per les noves idees científiques i, molt especialment, per la nova concepció mecànica de l'univers. Segons aquesta teoria, el comportament de la matèria està subjecte a lleis físiques que són deterministes, per la qual cosa el funcionament de la natura es pot comparar amb el d'una màquina. Descartes recull a la seva antropologia aquesta visió, que és la que permet explicar el funcionament del cos humà. No obstant això, la consciència mental era per a Descartes completament diferent de la matèria. Per a Descartes el pensament és una realitat diferent, perquè l'ànima humana és lliure i a més no ocupa cap lloc en l'espai. Per això afirma que en l'ésser humà hi ha presents dues

substàncies diferents, que són la matèria de què està fet el cos i el pensament que constitueix l'ànima. Això li va permetre explicar la notable diferència que hi ha entre el cos i la ment, però també va plantejar un greu problema que Descartes no va arribar a resoldre mai satisfactòriament, perquè no acaba de quedar clar com aquestes dues substàncies tan diferents es poden comunicar entre si. Aquí convé aclarir que, en la seva metafísica, Descartes havia definit la substància com allò que existeix per si mateix i no necessita res més per existir. D'acord amb aquesta definició, Descartes va identificar tres substàncies diferents: la substància infinita (Déu), la substància extensa (la matèria) i la substància pensant (l'ànima o la consciència).

Per a l'examen de selectivitat

4. Fes una síntesi d'aquest text, centrant-te en les idees principals que hi apareixen i en la relació que s'estableix entre aquestes idees. (Respon emprant, aproximadament, entre 70 i 110 paraules.) [2 punts]

El tema del text és la diferència entre el cos i l'ànima. El problema filosòfic que l'autor es planteja és aclarir quina és la naturalesa última de l'ésser humà. Al text Descartes es pregunta de què està fet l'ésser humà. La seva tesi és que estem compostos per dues realitats completament diferents, que són el cos i l'esperit. Descartes sosté que el cos humà és molt diferent de l'esperit. El cos, com totes les coses extenses, es pot dividir en parts. En canvi, l'esperit és indivisible i únic. Així, doncs, es pot concloure que l'esperit és completament diferent del cos.

5. Identifica quin és el significat que tenen en el text les expressions següents. (Respon emprant, aproximadament, entre 5 i 20 paraules en cada cas.) [1 punt]

- Una cosa que pensa
L'ànima, la consciència o l'esperit. És la part de l'ésser humà caracteritzada per l'atribut del pensament.
- Les coses corporals o extenses
La matèria, que és substància extensa perquè el seu atribut consisteix a ocupar un lloc a l'espai.

6. Considera l'afirmació següent del text: "Quan jo considero el meu esperit, és a dir, a mi mateix en tant que soc només una cosa que pensa, no hi puc distingir cap part, sinó que em concebo com una cosa sola i entera".

Explica quin és el sentit d'aquesta afirmació i de quina manera es relaciona amb les propostes filosòfiques de Descartes; indica detalladament com es justificaria l'afirmació a partir d'aquestes propostes. (A la resposta, t'has de referir als aspectes del pensament de Descartes que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament al text.) [3 punts]

La metafísica de Descartes, com la d'altres grans autors del segle XVII, parteix del concepte clau de substància. La substància, per a Descartes, és allò que existeix per si mateix i no necessita res més per existir. Sent estrictes, si ens atenim rigorosament a aquesta definició, l'única substància que existeix pròpiament és Déu: la substància infinita. No obstant això, podem emprar el terme per analogia per referir-nos a dues substàncies diferents, que són la substància extensa i la substància pensant. La substància extensa és la matèria, que ocupa un lloc en l'espai i presenta característiques (modes) com són la figura, el color i el moviment.

La substància pensant és la consciència, que és immaterial i no ocupa cap extensió. En els seus escrits Descartes utilitza diversos termes diferents per referir-se a la substància pensant, perquè depenent de l'ocasió l'anomena ànima, pensament, consciència o esperit. Aquesta darrera paraula és la que emprà per referir-se a la substància pensant en l'afirmació que s'ha extret del text.

L'antropologia cartesiana és dualista, perquè, d'acord amb la seva interpretació, l'ésser humà està compost per un cos material i per una ànima immaterial que estan units, però que són dues realitats completament diferents. El cos, com totes les coses materials, és extens, i per això obeeix les lleis de la física i es comporta de forma mecànica i determinista. En canvi, l'ànima és immaterial, lliure i immortal, ja que pot existir per si mateixa independentment del cos. D'aquesta manera, la filosofia de Descartes recull els plantejaments de la nova física que s'estava desenvolupant al segle XVII, i que ell mateix, en els seus treballs científics, va contribuir a desenvolupar. D'acord amb els plantejaments establerts per Galileu, el món material és comparable a una màquina, per la qual cosa el seu comportament és en principi completament previsible. Però el pensament de Descartes, a més, prova de reconciliar aquesta visió amb una interpretació cristiana de la naturalesa humana. Segons el cristianisme, l'ésser humà disposa de lliure albir i té una ànima immortal que aspira a la salvació eterna després de la mort. Per compatibilitzar les dues visions, Descartes afirmarà que l'ésser humà està format per dues substàncies diferents: una (el cos) obeeix les lleis de la física com tot allò que és material; l'altra (l'ànima) és lliure i pot continuar existint després de la mort del cos.

L'existència de la consciència individual també exerceix un paper crucial en la gnoseologia de Descartes, ja que aquesta és la primera veritat indubtable a què s'arriba després d'haver aplicat sistemàticament el dubte metòdic. El "cogito" mostra a Descartes que, encara que tota la resta sigui una il·lusió, la seva pròpia existència és absolutament indubtable, ja que s'hi donen continguts de consciència. Per això Descartes afirma a la frase seleccionada que ell és "una cosa que pensa", és a dir, un subjecte capaç de pensar, dubtar, imaginar i sentir. D'aquesta manera, Descartes insisteix que la seva identitat més autèntica i originària no és el cos material que podem percebre amb els nostres sentits, sinó l'activitat mental que ens caracteritza com a subjectes pensants. Si jo soc el meu pensament, aleshores el meu veritable jo no és material ni és extens, perquè consisteix en "res cogitans". Això és el que Descartes pretén aclarir-nos quan afirma que en ell mateix, entès com a substància pensant, no hi ha parts diferenciades, ja que el pensament és inextens i no es pot dividir.

La divisió radical que estableix Descartes entre un cos material determinista i una ànima lliure i immaterial va introduir en la seva filosofia l'espinos problema d'aclarir com les dues substàncies poden comunicar-se entre si. Quan una porta m'enganxa una mà (la qual cosa passa al món material) jo experimento dolor (que és una forma d'activitat mental immaterial). Com es connecten totes dues realitats, si són tan diferents entre elles? Per aclarir aquesta qüestió, Descartes va proposar que hi havia d'haver un punt a la base del cervell encarregat de fer aquesta connexió entre la matèria i l'esperit. Es referia a la glàndula pineal, únic òrgan cerebral conegut a l'època que no estava duplicat, raó per la qual Descartes considerava plausible considerar-lo l'enllaç que buscava entre el cos i l'ànima. Però aquesta solució és molt lluny de ser satisfactòria, com manifesta l'extensa correspondència que el filòsof va mantenir amb la princesa Elisabet de Bohèmia sobre aquest particular.

ANÀLISI D'UNA SITUACIÓ A LA LLUM DEL PENSAMENT D'UN AUTOR

Al segon exercici de l'examen d'Història de la Filosofia hauràs d'analitzar una situació o respondre a un problema a partir de les idees d'un cert autor (o de dos autors o més).

En aquest exercici pot aparèixer una situació concreta, real o imaginària, des de la qual es planteja una pregunta filosòfica determinada. Una manera alternativa de plantejar la pregunta és exposar un problema relacionat amb la qüestió. En tot cas, el que has de fer és analitzar com es podria respondre aquesta pregunta a partir dels plantejaments filosòfics de l'autor o els autors que se t'indiquin.

Per fer aquest exercici el més important és que tinguis clar quins són els posicionaments de l'autor (o dels autors) sobre la qüestió. Per això és important que delimitis correctament quina és la branca de la filosofia a què es refereix la pregunta que t'han plantejat.

Encara que sigui la primera vegada que t'enfrontes a la situació o al problema que apareix a l'exercici, el contingut segurament estarà vinculat amb algun dels grans àmbits en què se sol dividir el pensament filosòfic. Si la qüestió té a veure amb la realitat, és una pregunta metafísica. Si està relacionada amb l'ésser humà, serà una qüestió antropològica. Si té a veure amb el problema de Déu, serà una pregunta teològica. Si està vinculada amb allò que és correcte o incorrecte fer, aleshores serà una qüestió ètica. Si té connexions amb el problema del coneixement, serà una pregunta gnoseològica. Si està associada a la qüestió de com organitzar la nostra vida en societat, es tractarà d'una pregunta política.

Quan tinguis clara la branca de la filosofia a què pertany la qüestió que t'han plantejat, el que has de fer és recordar quins són els plantejaments fonamentals de l'autor (o autors) que t'hagin indicat sobre aquesta temàtica. Aquí et podria ser útil elaborar en brut un petit esquema on es recullin les idees més importants de l'autor sobre l'assumpte. Para molta atenció als conceptes clau de l'autor i recorda que, encara que es tracti d'una pregunta clarament centrada en una certa branca de la filosofia, potser caldrà fer referència a altres branques diferents per aclarir quina és la posició de l'autor sobre el tema. Per exemple, si et fan una pregunta sobre el coneixement, a més d'exposar la gnoseologia de l'autor també podria ser rellevant fer una referència breu a les seves idees metafísiques, perquè hi ha una connexió molt directa entre la teoria sobre la realitat i la teoria sobre la manera com podem conèixer aquesta realitat.

Si el que t'han demanat és que comparis la posició de dos autors diferents sobre un cert problema, aquesta tasca l'hauràs de fer dues vegades, per distingir clarament els plantejaments de cadascú. En aquest cas podria ser molt útil que, a més d'explicar allò que pensa cadascun dels autors, exposis també quines són les similituds i les diferències entre tots dos, perquè quedi clar que has entès correctament les implicacions de les seves diferents teories.

EXEMPLE

En quina mesura ens podem refiar del coneixement que ens proporciona l'experiència sensorial? Compareu les posicions de Descartes i Hume sobre aquesta qüestió.

Per preparar la teva resposta

7. A quina branca de la filosofia pertany aquesta pregunta?

És una qüestió gnoseològica, perquè està vinculada amb el problema del coneixement. El que ens demana la pregunta és que analitzem el grau en què és fiable l'experiència dels sentits com a forma de coneixement.

8. Quina postura té Descartes sobre aquest tema?

Descartes: autor més destacat del racionalisme francès.

Model de saber: les matemàtiques.

Opinió sobre els sentits: ens poden enganyar, no són fiables.

El coneixement segur s'assoleix mitjançant la raó, emprant el mètode adequat.

Operacions mentals de què em puc refiar per conèixer: intuïció i deducció. La inducció no és fiable.

Creu en les idees innates, que es capten per intuïció de manera directa, clara i diferent (exemples: el "cogito" o Déu).

9. Quins són els plantejaments de Hume sobre aquest tema?

Hume: autor empirista.

Model de saber: les ciències naturals.

Opinió sobre els sentits: són la nostra font bàsica de coneixement.

El coneixement segur s'assoleix mitjançant l'experiència.

Operacions mentals que fem servir per conèixer: contigüitat, semblança, causalitat.

Rebuig de les idees innates. Totes les idees provenen de l'experiència. Una idea es correspon amb la realitat si podem assenyalar la impressió de la qual procedeix.

Per a l'examen de selectivitat

Descartes és un autor racionalista. Per a ell la forma més fiable de coneixement és la raó. Tot i que Descartes a més de filòsof era també científic, considerava que el model de saber fiable era el de les matemàtiques i no el de les ciències naturals. Per a Descartes els sentits són poc fiables perquè ens poden enganyar. En canvi, la raó ens pot proporcionar veritats segures si la fem servir correctament, segons el mètode apropiat.

Hi ha dues operacions mentals que són infal·libles: la intuïció i la deducció. En canvi, la inducció, que és el procediment que solen fer servir els que es refien de l'experiència sensorial, ens pot conduir a error.

Per això el mètode cartesià té quatre passos: parteix de captar idees clares i diferents mitjançant l'evidència, continua amb l'anàlisi que divideix les idees complexes en altres idees

més simples, prossegueix amb la síntesi i finalitza amb el repàs. Descartes creu que hi ha idees innates, completament segures, que es poden captar de forma directa mitjançant la intuïció. Una idea innata completament segura és el "cogito" i una altra és la idea de Déu. Aquestes dues idees ens proporcionen exemples de la manera com la raó, segons Descartes, ens pot oferir veritats segures i absolutament indubtables.

Enfront del racionalisme de Descartes, Hume és un filòsof empirista. Aquest autor considera que l'experiència és la base del coneixement. Hume pren com a model de saber fiable el de les ciències naturals. Opina que, tret del cas de les matemàtiques, tot el que sabem està basat en les impressions que hem percebut a través dels sentits. Les impressions són l'origen de les idees, que la nostra ment associa mitjançant tres procediments: la semblança, la contigüitat i la causalitat. Hume nega l'existència d'idees innates perquè considera que la ment humana en el moment de néixer és com una pàgina en blanc, que es va omplint de continguts gràcies a l'experiència. Així, doncs, per a aquest autor, si no fos per allò que experimentem no podríem conèixer la realitat que ens envolta.

Com es pot apreciar, la postura d'aquests autors està radicalment enfrontada en relació amb la qüestió de la fiabilitat que podem assignar al testimoni dels sentits. Ara bé, malgrat les diferències, tots dos comparteixen la mateixa visió sobre el coneixement humà, que ambdós interpreten com una representació mental de la realitat que el subjecte es forma en la seva consciència. La qüestió clau que els separa és determinar quan les idees de la nostra ment són una representació correcta de la realitat. Per a Descartes, les idees seran veritables si les hem adquirit mitjançant la raó seguint el mètode correcte. Per a Hume, les idees seran adequades si les hem adquirit mitjançant l'experiència, havent comprovat amb cura quina és la impressió de la qual procedeixen.

JUSTIFICACIÓ RAONADA DEL PUNT DE VISTA SOBRE UNA POSICIÓ FILOSÒFICA

El **tercer exercici** de l'examen et demana que facis una **exposició personal i raonada a favor o en contra d'una tesi**. Es tracta que intentis avaluar una afirmació o un argument justificant adequadament el teu propi punt de vista sobre la qüestió. No es tracta que expliquis el que pensaria un autor determinat sobre l'assumpte, sinó que aclareixis què n'opines tu i quines són les raons en què et bases per adoptar aquesta postura.

Per contestar aquest exercici és crucial que entenguis bé el significat i les implicacions de la tesi que apareix a l'examen. Llegeix atentament l'argumentació o les afirmacions que apareixen a l'examen. En què es basa l'autor? Hi ha cap plantejament previ que consideri vàlid i que li serveixi de punt de partida? Aquesta argumentació inclou alguna assumpció implícita que no aparegui directament al raonament però que sigui necessària per fonamentar la tesi final? Et semblen raonables i ben fonamentades les posicions des de les quals parteix l'autor per elaborar el seu raonament o la seva afirmació?

Quan tinguis clar d'on ve l'argument, intenta identificar clarament cap a on ens porta. Prova d'extreure quina és la posició concreta que expressa l'autor. Enuncia-la de forma clara, simple i directa. Hi estàs d'acord? Per què? Quines raons es podrien esgrimir per donar suport al punt de vista de l'autor? Quines objeccions es podrien plantejar a aquesta tesi? Quina és la teva posició personal sobre aquest assumpte i quines són les raons en què et bases per fonamentar la teva opinió?

Pensa, a més a més, en quines són les implicacions de la tesi defensada per l'autor. Què es deriva de l'afirmació que proposa l'autor? Cap a on ens conduiria aquesta tesi si allò que planteja fos cert? Aquesta afirmació té repercussions en altres camps diferents? Es poden apreciar implicacions ètiques o polítiques en la tesi defensada per l'autor? Et semblen vàlides i acceptables?

Recorda finalment que aquest exercici permet triar entre dues opcions diferents. Llegeix-les detingudament totes dues i analitza-les abans de triar la que respondràs. Quina de les dues comprens millor? En quin dels dos casos podries oferir millors arguments per defensar el teu punt de vista sobre la qüestió?

EXEMPLE

Considera l'argumentació següent:

Perquè una persona pugui governar els altres, primer ha de saber governar-se a si mateixa. Ningú pot fer que imperi la justícia a la societat si no és primer una persona justa. Per això, si algú vol ser un bon governant, el primer que ha d'aconseguir és governar els seus propis apetits i impulsos, dominar les seves passions i aprendre a comportar-se de manera racional i justa.

Indiqueu si esteu d'acord o en desacord amb aquesta argumentació, tot aportant raons i justificació per al punt de vista que voleu defensar.

Per preparar la teva resposta

10. D'on parteix l'autor? Hi ha alguna assumpció implícita en què es basi aquest raonament?

Aquest raonament parteix de la comparació entre les qualitats que necessita una persona per ser un bon governant i les que li permeten governar-se a si mateixa. L'argumentació assumeix que aquesta comparació és pertinent i que la lògica que s'aplica a totes dues situacions és la mateixa. El punt de partida, implícit, és la idea que tant en la societat com en l'individu la justícia equival a l'harmonia, entesa com el domini de la raó sobre els apetits i les passions. A més, sembla que es dona per fet que les passions són primitives i perilloses, mentre que la raó és la part més digna de confiança. Per això s'afirma que la raó ha de dominar les nostres tendències instintives i emocionals. Aquesta és la teoria que defensava Plató a *La República*, on estableix que perquè una persona sigui justa hi ha d'haver equilibri entre les tres parts de l'ànima sota el domini de la raó, i on indica també que perquè la societat sigui justa haurien de governar els filòsofs, mentre que la resta de la població s'hauria de dedicar a les tasques que es corresponguin millor amb el tipus d'ànima que predomini en cadascú.

11. Com es podria resumir la tesi de manera clara, breu i comprensible?

Per poder governar els altres és necessari com a requisit previ saber dominar-se a un mateix.

12. Quines implicacions té la tesi defensada per l'autor?

Si la tesi és correcta, resulta que només unes quantes persones estan capacitades per governar, que són els que han après a dominar les seves passions i apetits pel control de la raó. Com que moltes vegades els polítics són incapaços de controlar els seus impulsos, acceptar aquesta tesi ens portaria a considerar que aquestes persones estan incapacitades per al govern. Segons això, les qualitats ètiques de l'individu estan lligades a la seva aptitud política.

13. Amb quins arguments es podria defensar el punt de vista de l'autor?

Es podria defensar argumentant que la manca d'autodomini fa que les persones es comportin de manera egoista i interessada. Els polítics que es corrompen són un bon exemple de com en pot ser, de perniciosos, tenir com a governant algú incapaç de dominar les seves passions. També es podria donar suport a aquesta posició intentant justificar l'analogia entre l'equilibri anímic de l'individu i l'harmonia política, cosa que es podria fer comparant la societat en conjunt amb un gran organisme.

14. Quines objeccions es podrien posar a la tesi?

Es podria qüestionar recordant que hi ha hagut grans estadistes que tenien greus defectes personals i que no sempre eren capaços de dominar els seus impulsos. També es podria argumentar que l'analogia entre l'harmonia de l'individu i l'harmonia de la societat és inadequada, perquè passa per alt les grans diferències que hi ha entre una persona i un grup gran de gent. A més, es podria qüestionar la idea que la forma correcta de governar-se a si mateix consisteixi a dominar els impulsos i les passions. Aquesta visió sembla donar per fet que la dimensió emocional i instintiva és perillosa i perjudicial, i també sembla basar-se en la idea que la raó és més noble i fiable que les passions. A aquesta suposició es podria objectar defensant el valor de les emocions i qüestionant que siguin una part amenaçadora i sospitosa de la naturalesa humana.

Per a l'examen de PAU

Com és natural, la resposta a aquesta qüestió s'ha de basar en la teva pròpia opinió personal. En aquest exercici no hi ha una única solució correcta, perquè allò que els correctors valoraran no és la teva posició, sinó les raons que empris per defensar-la. A continuació incloem un exemple concret sobre una possible manera de contestar, però n'hi ha d'altres també vàlides i allò que importa és que tu miris de desenvolupar la teva pròpia.

No estic d'acord amb l'argumentació perquè no comparteixo els plantejaments des dels quals surt. Sembla que es dona per fet que la raó és la millor part de l'ésser humà, mentre que les passions i els desitjos són aspectes primitius i perillosos de la nostra naturalesa. Aquesta visió, però, és qüestionable, ja que tant la raó com les passions formen part de la realitat humana. Les emocions, lluny de ser un element pertorbador o problemàtic, són essencials perquè ens informen de la situació que ens envolta i ens serveixen de guia per orientar la conducta. Per això no comparteixo la idea que la raó hagi d'actuar com a guardiana de les passions per controlar-les, com si l'emoció fos sempre sospitosa i problemàtica.

D'altra banda, el raonament també sembla que es basa en una analogia que no s'enuncia explícitament però que sembla essencial. Equipara la justícia individual amb la justícia social, i dona a entendre que les dues formes de justícia es basen en el mateix principi. Segons això, la justícia consisteix en una forma d'harmonia peculiar basada en el domini de la millor part sobre les altres. Però aquesta tesi és molt feble per dos motius. En primer lloc, no és gens clar que en l'individu hi hagi una part que sigui objectivament millor que les altres. El mateix es pot dir de la societat en conjunt, perquè tots els ciutadans tenen la mateixa dignitat i els mateixos drets, per la qual cosa no es pot afirmar que un grup de persones sigui millor que un altre ni que hi hagi un segment de la societat que, a causa de la seva excel·lència, pugui governar. En segon lloc, l'analogia que s'estableix entre la justícia individual i la justícia social passa per alt les diferències que hi ha entre una persona aïllada i un col·lectiu integrat per nombrosos ciutadans. Un grup de gent no és comparable a un gran organisme, per això tampoc no resulta acceptable l'analogia en què es basa tot el raonament.

Hi ha a més altres raons per rebutjar l'argumentació. Des d'un punt de vista empíric, es poden assenyalar molts casos d'estadistes que van exercir molt bé les seves responsabilitats polítiques malgrat no haver sabut dominar les seves passions. Això ens indica que una persona pot ser un bon governant encara que no sigui una persona virtuosa ni moderada. Així, doncs, les qualitats que ens fan admirar una persona per la seva racionalitat i el seu autodomini no han de coincidir necessàriament amb les característiques d'un bon governant.

També hi ha motius per rebutjar la tesi si atenem a les implicacions que se'n deriven. Si el raonament proposat és correcte, resulta que no totes les persones estan capacitades per governar. Això és el que proposa Plató a l'obra *La República*, on defensa la idea que només els savis estan capacitats per governar. Però la democràcia, el sistema polític que regeix la nostra societat, es basa en la idea que tots els ciutadans tenen els mateixos drets, inclòs el dret a participar en el govern. Dir que no tothom té les qualitats morals necessàries per assumir responsabilitats de govern implica minar les bases mateixes de la democràcia. Davant d'aquesta visió, estic convençut que tots els ciutadans són iguals en dignitat i en drets, per la qual cosa no hi ha cap justificació per impedir que un individu participi en política apel·lant als seus suposats defectes morals.